

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATIDA KLASTERLI BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

M.M.Turg'unov

Farg'ona politexnika instituti

"Iqtisodiyot" kafedrasasi assistenti

150100, Farg'ona shahar, Farg'ona ko'chasi 86 uy

E-mail: Turgunovmurriddin77@gmail.com

Tel: +99891-770-81-88

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-sentabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-sentabr 2023-yil

Jurnal soni: 8

Maqola raqami: 3

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v8i8.794>

KLIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/

keywords

klaster, oziq-ovqat sanoati, boshqaruv, boshqarish mexanizmi, boshqaruv obyekti, boshqaruv usullari.

ANNOTATSIYA

Mamlakatimiz iqtisodiyotini yanada rivojlantirishda oziq-ovqat sanoati korxonalarida klasterli boshqaruv mexanizmini rivojlantirish, unga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish, ushbu sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish va oziq-ovqat ishlab chiqaruvchi korxonalarini qo'llab-quvvatlash muhim sanaladi. Ushbu maqolada oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini boshqarishda klaster tizimidan foydalanish hamda uning dolzabligi ochib berilgan.

Kirish. Jahonda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi sharoitida asosiy strategik masalalar yechimini hal qilishda oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini samarali boshqarish muhim ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi bir necha yil ichida dunyoda ochlik va to'yib ovqatlanmaslikni bartaraf etish yo'lidagi taraqqiyot rivojlanishi sekinlashdi, natijada esa ko'plab odamlar ovqatlanish uchun yetarli oziq-ovqatsiz qola boshladi. Jahon oziq-ovqat dasturining hisob-kitoblariga ko'ra, 79 mamlakatda 349 million kishi oziq-ovqat xavfsizligiga duch kelmoqda¹. Bugungi kunda taraqqiy etgan mamlakatlar milliy iqtisodiyotida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash asosida aholi turmush sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini yanada rivojlantirishda Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi "Oziq-ovqat va nooziq ovqat mahsulotlari bozorlarida taklifni oshirish va mavsumiy taqchiliklarni bartaraf etish, ichki bozorni oziq-ovqat mahsulotlari bilan to'ldirish va narxlar barqarorligini ta'minlash, 2026-yilga borib oziq-ovqat mahsulotlari hajmini 7,4 mln tonnaga, qayta ishlash darajasini sut bo'yicha 32 foiz, go'sht – 25 foiz, meva-sabzavot – 28 foizga yetkazish, oziq-ovqat mahsulotlari zaxirasini yaratish va ichki bozorda intervensiya qilish hajmlari ko'rsatkichlari, hududiy hokimliklarning ichki bozorda narxlar barqarorligini ta'minlash borasidagi vazifalarini aniq belgilash, asosiy turdagi oziq-ovqat mahsulotlari narxlarini barqarorlashtirish zaxiralarni shakllantirish va ulardan foydalanish qoidalarini ishlab chiqish bo'yicha choralarni nazarda tutish" alohida vazifalar belgilangan.

Hozirgi kunda oziq-ovqat sanoati korxonalarida boshqaruvning klaster tizimi, raqamli texnologiyalar, bozor talablariga moslashuvchan innovatsion yondashuvlarga asoslangan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini yaratish, korxonalar faoliyatini boshqarishda klasterlarni shakllantirish kabi ustuvor yo'nalishlarda ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Amalga oshirilayotgan tadqiqot doirasida oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini boshqarish bo'yicha mahalliy olimlarimizdan M.Karimovning tadqiqotlarida oziq-ovqat sanoati korxonalarida klaster tizimi asosida shakllantirishda, ularni rivojlantirish yo'nalishlarini ishlab chiqish va tarmoq boshqaruvining tashkiliy tuzilishi takomillashtirilgan².

I.Y.Umarovning tadqiqotlarida esa oziq-ovqat sanoati korxonalarida iqtisodiy salohiyatini baholash bo'yicha uslubiy yondashuvlar ishlab chiqilgan hamda tadqiq qilingan. Hududlarda oziq-

ovqat sanoati korxonalarining moliyaviy iqtisodiy salohiyati amaliy jihatdan baholangan³.

Xorijiy tadqiqotchi olimlardan I.Ansoff, I.Mazur, I.Yasnolob M.Porter, M.V.Taradina, N.Protsiuk, O.Gorb, R.Grant va boshqalar sanoat sohasini, jumladan, oziq-ovqat sanoati faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga hamda soha faoliyatini vertikal va gorizontal klasterli yondashuv asosida rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan⁴.

Fikrimizcha, oziq-ovqat sanoati korxonalarining klaster tizimi orqali boshqarish jarayoniga omillar ta'sirini baholash, oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatiga mavsumiylik omili ta'sirini baholash va oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari soha faoliyatining rivojlanish davrini qisqartiradi hamda iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari ortadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini ko'rsatkichlarini baholash asosida monografik tadqiqotlar asosida nazariy va amaliy jihatdan keng o'rganib chiqildi. Rasmiy statistik ma'lumotlari asosida Evviews 10 dasturidan foydalangan holda, asosiy ko'rsatkich hisoblangan boshqaruv xodimlari soni, boshqaruv xarajatlari, kapital qo'yilmalar hajmi va unga ta'sir etuvchi vaqtli qatorlari negizida ekonometrik model aniqlandi, asosiy parametrlarning o'zgarish tendensiyalari baholandi hamda qisqa muddatli davr uchun prognoz ko'rsatkichlari aniqlandi. Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy abstraksiya, korrelyatsion-regression tahlil, tahlil va sintez usullaridan foydalanildi.

Natijalar va muhokama. O'zbekiston Respublikasida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 2012-2022-yillarda qariyb 7,8 martaga ortgan. Jumladan, 2012-yilda 8610,6 mlrd. so'mni tashkil etib, 2021-yilga kelib jami sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish ko'lamini ortib borishga hisobiga 451633,9 mlrd. so'mga ortgan.

O'zbekiston Respublikasida 2022-yilda hududlar bo'yicha oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishning o'sish sur'ati tahlil qilingan. Hududlar kesimida ishlab chiqarish sanoatida eng yuqori o'sish sur'ati 132,8% bilan Xorazm viloyati keying o'rinlarda esa Sirdaryo viloyati va Toshkent shahrlari hissasiga to'g'ri kelmoqda. Undan keyingi o'rinlarni Samarqand shahri(121,8%) va Andijon viloyati(118,6%) egallamoqda. Ishlab chiqarish sanoatining eng past o'sish ko'rsatkichi esa Navoiy, Surxondaryo va Farg'ona viloyatlariga to'g'ri keladi.(1-jadval)

¹ <https://globalhealth.org/the-state-of-global-food-security-in-2023/>

² Karimov M.A. "Oziq-ovqat sanoati korxonalarida boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish" / Monografiya. - Andijan: "STEP BY STEP PRINT" MChJ, 2021. - 100 b.

³ Umarov I.Yu. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish (Andijon viloyati misolida). Diss. i.f.n. AMU 149 b. A. - 2009

⁴ Полухин А.А. Организационно-экономический механизм модернизации сельского хозяйства России// Аграрная Россия. – 2012 - №5 с. 23-29

Hududlar bo'yicha oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishning o'sish sur'ati (2022-yil)

	Andijon	Buxoro	Jizzax	Qashqadaryo	Navoiy	Namangan	Samarqand	Surxondaryo	Sirdaryo	Toshkent v	Farg'ona	Xorazm	Toshkent sh.	Qoraqalpogiston Resp
Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni 2021 yilga nisbatan 2022 yil o'sish surati % da	118,6	104,1	115,6	108,3	102,9	106,8	121,8	103,8	128,0	115,6	105,0	132,8	125,0	112,0
Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni qiymati mlrd. so'm(2022 yil)	2703,7	3469,8	1169,6	2878,6	1907,3	3164,8	6755,7	1250,9	1908,1	10990,9	3903,4	4585,5	20791,6	2136,2

Oziq-ovqat sanoati korxonalarida faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar va ularga turli asosiy va qo'shimcha xizmatlar ko'rsatuvchi tizimlar faoliyatini klasterli yondashuv asosida tashkil etish va boshqarishda davlat xususiy sherikchilik mexanizmi asosida klasterning moddiy oqim jarayonlarini samarali nazorat qilishning yagona tizimiga integratsiya qilish soha korxonalarining faoliyat rentabelligini yanada oshirishning samarali usullaridan sanaladi.

Klaster faoliyatida ishtirok etuvchi bir necha hamkorlar, biznes muhiti elementlarini o'z ichiga olgan klaster tarkibidagi biznes-jarayonlarni boshqarish tashkiliy hamkorlik asosida hal etiladigan asosiy masalalardan biridir. Ushbu turdagi hamkorlikning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- barcha darajadagi ishtirokchilarning yaqin hamkorligi;
- ishtirokchilarning ushbu hamkorlikka nisbatan qiziqishi;
- biznes va uni tashkil etish etikasi;
- uzoq muddatli hamkorlik va unda burchlarning paydo bo'lishi;
- bir-biriga nisbatan ishonch va samimiyat belgilarining mavjudligi.

Klaster tuzilmalarida munosabatlar nafaqat sanoqli ishtirokchilari o'rtasida, balki bir vaqtning o'zida butun guruhda quriladi, bu esa boshqaruv funksiyalarini bir muvofiqlashtirish aloqasi doirasida integratsiya qilish va birlashtirish jarayonini yanada murakkab va ko'p qirrali qiladi⁵.

Klaster uchun tizimni birlashtirish xususiyati eng muhim jihat hisoblanib, uning kuchlilik darajasi klasterni shakllantiruvchi va mustahkamligini ta'minlovchi omillarning mavjudligi va hajmi bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 10-may kungi O'RQ-537-son "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi qonuni asosida oziq-ovqat sanoati sohasida tashkil etilishi taklif etilayotgan "Davlat xususiy sherikchiligi asosidagi oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri" faoliyati soha korxonalarini iste'moli hamda iste'molga taqdim etilayotgan ishlab chiqarish va taqsimoti jarayonidagi klasterning yadrosi hisoblangan davlat-xususiy sherikchilik tamoyilida tashkil etilgan klaster orqali shakllantirilgan yetkazib berish tizimi hamda ularning mahsulotlarini oziq-ovqat sanoati korxonalariga yetkazib beriladigan resurslar va iste'molchilarga mavjud talab asosida yetkazib berishga tayanadi. "Davlat xususiy sherikchiligi asosidagi oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri" respublika hududida yashovchi barcha iste'molchilarning oziq-ovqat sanoati yo'nalishidagi barcha ehtiyojlarini qondirishni ko'zda tutadi va umumiy holda uning tarkibi va faoliyat yo'nalishlari belgilangan.

Oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun taklif etilayotgan klasterning markaziy subyekti hisoblangan korxonaning shakli sheriklar – mahalliy davlat boshqaruvi organ vakillari, xususiy tadbirkorlar hamda iste'molchilar vakillaridan iborat ta'sischiylarning qo'shgan ulushidan

kelib chiqib shirkat yoki hissadorlik korxonasi shaklidan iborat bo'ladi. Qabul qilinadigan qarorlarni ishlab chiqishda har uchala sherikning ishtirok etishi amalga oshiriladigan faoliyat natijasi bo'lgan mahsulotni yaratish, taqsimlash va iste'mol qilish jarayonidagi barcha subyektlarning manfaatlarini hisobga olishini ta'minlaydi.

"Davlat xususiy sherikchiligi asosidagi oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri"ning boshqa oziq-ovqat klasterlardan alohida jihati shundaki – korxonalar o'z faoliyati davomida bozor qonunlariga bo'ysunadi va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishdagi mavsumiylik muammosini kamaytirishga va uning narx mexanizmi ta'sirini sezilarli kamaytiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 20-martdagi PQ-4246-son "O'zbekiston Respublikasida bog'dorchilik va issiqxona xo'jaligini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida bu jarayonda zaruriy tarmoq issiqxona va saqlash obyektlarini qurish korxonalar uchun moliyaviy jihatdan nisbatan qimmatga tushadi va ushbu vositalarni qurish uchun korxonaga juda katta hajmdagi moliyaviy resurslar zarur bo'ladi. Aynan mana shu jarayonda davlat-xususiy sherikchilik mexanizmi orqali jarayonni moliyalashtirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarning bir qismini ta'minlaydi⁶.

Boshqacha aytganda, davlat-xususiy sherikchilik mexanizmi asosidagi oziq-ovqat sanoati korxonalar klasterining uchta asosiy jarayonida davlatning ishtiroki muhim hisoblanadi:

1. Oziq-ovqat mahsulotlarini sotib olishda iste'molchilarning daromadi hamda ishlab chiqarish xarajatlarini inobatga olib, ulgurji va chakana narxlar belgilanishida qatnashish.

2. Klasterning asosiy bo'g'ini hisoblangan oziq-ovqat mahsuloti ishlab chiqaruvchi korxonalar tomonidan zaruriy korxonalar, issiqxona, muzlatgich bino-inshoot va boshqa tizimlarni yaratish jarayoni uchun moliyaviy resurslarni kiritish jarayonidagi davlat xususiy sherikchilik shaklida ishtirok etadi.

3. Ishlab chiqarilgan va iste'molchilarga yetkazib berilayotgan oziq-ovqat mahsulotlarning sifatini belgilovchi sifat me'yorlari va standartlarini ishlab chiqish hamda unga amal qilinishini nazorat qilish jarayonidagi ishtiroki.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 20-yanvar, 37-sonli "Respublikada oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarini yanada qo'llab-quvvatlash to'g'risida" qarorida quyidagilar belgilab berilgan:

Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi tashkil etilayotgan istiqbolli loyihalarning infratuzilmasini yaratish bilan bog'liq xarajatlarning 50 foizini, lekin har bir loyiha uchun 100 mln so'mdan ko'p bo'lmagan miqdorda qoplash nazarda tutilgan.

Ko'zda tutilgan maqsadlardan kelib chiqib, "Davlat xususiy sherikchiligi asosidagi oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri"ni tashkil etuvchi subyektlarning asosiy tarkibiga quyidagilarni kiritish mumkin:

⁵ Портер М. Сорветитион Моссов: Публишинг Ноусе "Виллиамс", 495 п. П. 207. 2001

⁶ Umarov I.Y. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish istiqbollari. Monografiya. – T.: Fan va texnologiyalar, 2014. – 23 b.

1. Qishloq xo'jaligi – korxonalar uchun asosiy xomashyo yetkazib beruvchi tizim.

2. Saqlash tizimi – mavsumiylik xususiyatini kamaytiradi, natijada klasterning samaradorligini oshirilishiga erishiladi hamda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sifatli va katta miqdorda saqlashni yo'lga qo'yish faoliyatga mavsumiylikning ta'sirini kamaytiradi, natijada klasterning ish samaradorligi va muntazamligi oshirilishiga erishiladi.

3. Xo'jalik yurituvchi subyektlar – oziq-ovqat sanoati korxonasida amaliy faoliyat bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar bilan ta'minlaydi.

4. Issiqxonalar – oziq-ovqat sanoati korxonasini qish mavsumida uchun asosiy xomashyo yetkazib beruvchi bo'g'in hisoblanadi.

5. Oziq-ovqat sanoati korxonasiga asosiy xomashyolarni chorvachilik va bog'dorchilik orqali yetkazib beriladi.

6. Yetkazib berish tizimlari oziq-ovqat sanoati klasterini tashkil etuvchi qishloq xo'jaligi, chorvachilik, bog'dorchilik va asosiy xomashyoni saqlash o'zaro tizimlarini birlashtiradi (1-rasm).

1-rasm. “Oziq-ovqat sanoati korxonasi klasterining asosiy tarkibi”ni tashkil etuvchi subyektlar⁷.

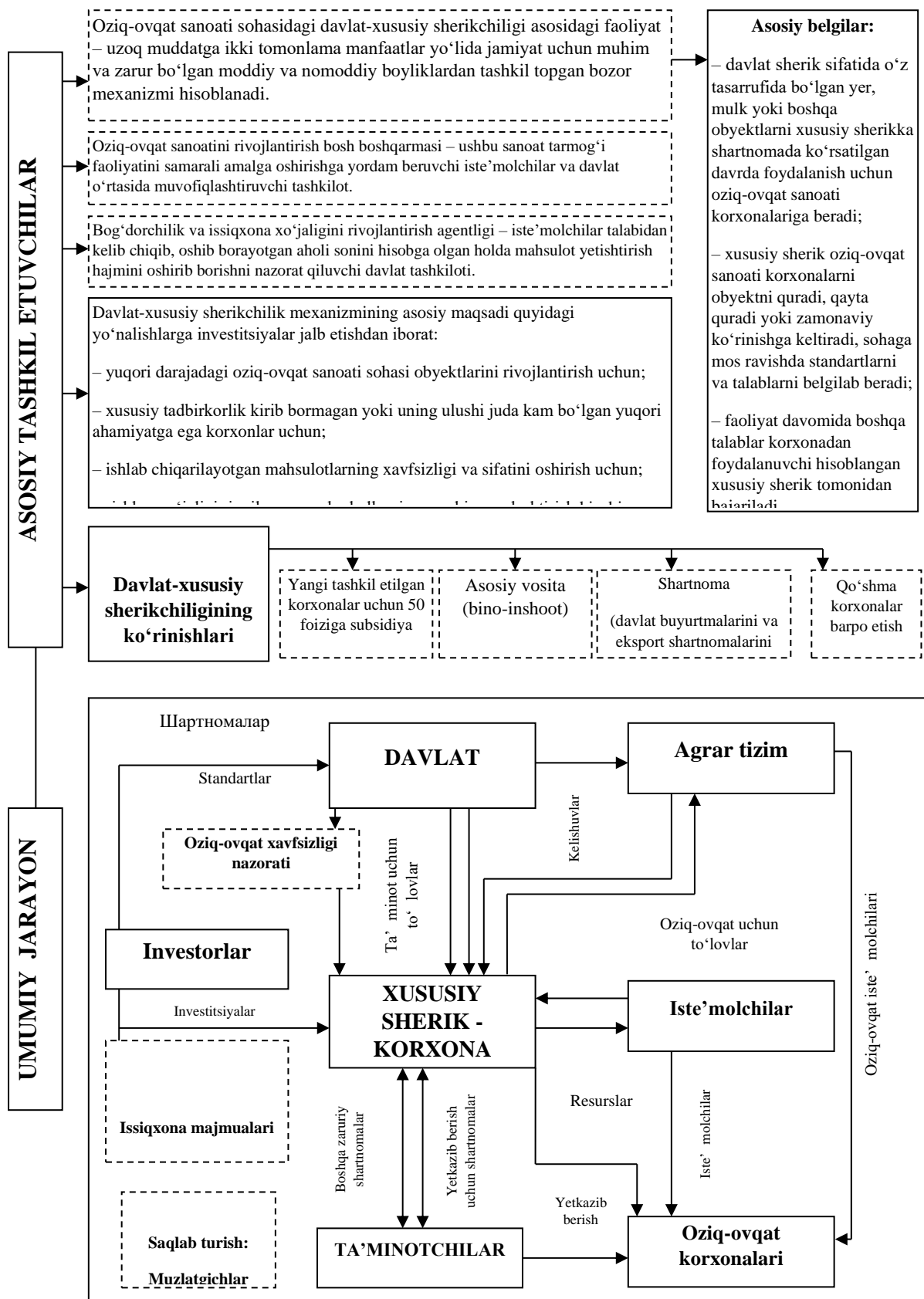
Ushbu klasterning asosini tashkil etuvchisi bo'lgan davlat-xususiy sherikchilik tamoyili asosida tashkil etiladigan oziq-ovqat sanoati korxonasi aholi punktining tabiiy-geografik joylashuvi, iste'molchilar soni, daromadi, to'lov qobiliyati, barcha iste'molchilar hajmi va boshqa bir qator omillarni hisobga olgan holda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaradi⁸.

Oziq-ovqat sanoati faoliyatida klaster tarkibidagi korxonalar, ta'minotchilar va xomashyo yetkazib beruvchilar o'rtasidagi faoliyatni

to'g'ri tashkil etish hamda aholi firkrini bilish va ular bilan doimiy aloqa o'rnatish zarur. Tadqiqot ishini amalga oshirish davomida “Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri”ni tashkil etish hamda uning ijobiy jihatlari va korxonalar faoliyati davomidagi samaradorliklar aniq asoslarga tayangan holda keltirildi. Ushbu klaster tizimidagi munosabatlarni milliy korxonalar faoliyatiga mos tashkil etilishini ta'minlash va nazorat qilishda oziq-ovqat sanoati korxonalar uchun amaliy faoliyatda foydalanish uchun tavsiya sifatida taklif etildi(2-rasm).

⁷ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

⁸ Mirzayev A.T. O'zbekistonda turistik-rekreatsiya faoliyatini boshqarish metodologiyasini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc.) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. –T.: TDIU. 2021. – 254-b.

2-rasm. “Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri”ning takomillashtirilgan mexanizmi⁹

Taklif etilayotgan mexanizm klaster tarkibidagi ichki va tashqi munosabatlar tizimini ko'rsatib, unda har bir klaster ishtirokchisining klaster faoliyatida boshqa ishtirokchilar bilan teskari va to'g'ri

aloqalariga qonun hujjatlarida belgilangan talablarga amal qilinishi belgilangan. Yuqorida ishlab chiqilgan mexanizmدا agrar soha, ta'minotchilar, mahsulot saqlash tizimi, dillerlik, sifatni nazorat qilish,

⁹muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

belgilangan me'yor va standartlarga amal qilinishini hamda tadbirkorlik subyektlari bilan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risklarni kamaytirishni ta'minlashda davlat-xususiy sherikchiligidagi ushbu hamda elementlari muhim sanaladi.

Klasterning asosiy subyekti bo'lgan oziq-ovqat sanoati korxonasi quyidagi sxemada ishlaydi:

1. Klasterda belgilangan aholi yashash hududidagi birlamchi ehtiyoj sanalgan oziq-ovqat mahsulotlari uchun mavjud ehtiyojga yetkazib berish hudud qamrovining kengayishi, shuningdek, aholi sonining doimiy ortib borishini inobatga olgan holda tahlilni amalga oshiradi va turli muddatlarga mo'ljallangan davrlar uchun zaruriy oziq-ovqat mahsulotlari miqdori va hajmi ko'rsatkichlarini belgilaydi hamda shu asosida ta'minotchilar bilan ulgurji kelishuvlar tuziladi hamda iste'molchilar bilan tayyor mahsulotlar shartnomalar shakllantiriladi.

2. Korxonada faoliyati uchun moliyaviy resurslarni jamlagan holda tanlov va ma'lum shartlar asosidagi shartnoma bo'yicha yuqoridagi klaster faoliyati uchun zaruriy jihozlar va xomashyolarni sotib oladi, oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun zarur bo'lganda tanlov asosidagi shartnoma bo'yicha inshoot va tizim (tarmoq)larni qurish uchun tegishli tashkilotlarga buyurtmalar beradi.

3. Mahsulotlar yangi tarmoq va tizimlarni ushbu sohada faoliyatini yo'lga qo'yishini hisobga olgan holda iste'molchilarning mahsulotlarga bo'lgan ehtiyojiga ko'ra yetkazib beriladi.

4. Tuzilgan shartnomaga asosan oziq-ovqat sanoati korxonalariga yetkazib berilgan xomashyo uchun to'lovlarni qabul qiladi.

5. Mahsulotlarni sotishdan tushgan daromadlardan ulgurji narxlarda sotib olingan qishloq xo'jaligi, bog'dorchilik va chorvachilik xomashyolariga to'lovlarni to'liq qoplaydi.

Taklif etilayotgan "Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri"dan amaliyotda foydalanish uchun mamlakatimizning barcha hududlarida, shuningdek, ushbu sanoat mahsulotiga talab yuqori bo'lgan joylarda barpo etilishi ushbu sohasida qator ijobiy yutuqlarga erishishni ta'minlaydi. Jumladan:

1. Iste'molchilarni belgilangan standartlar asosidagi ekologik hamda tibbiy nuqtayi nazardan ruxsat etilgan mahsulotlari bilan iste'molchilarning daromadlarini hisobga olgan holda bir turdagi mahsulotlarni tashish va saqlash xarajatlari narxi shakllanadi;

2. Oziq-ovqat sanoati korxonalariga xomashyoni ta'minlovchi tabiiy monopoliya tashkilotlarining erkin raqobat muhitini yuzaga keltiradi;

3. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun xomashyo yetkazib berish jarayonidagi so'nggi tarmoq ichida resurslarning tarmoqda yo'qotilishi darajasini minimallashtiradi;

4. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun xomashyo yetkazib beruvchilarga yirik oziq-ovqat tarmoqlardan tashqari ichki tarmoqlarni almashtirish, yangilash hamda qurish bilan bog'liq katta xarajatlarni qisqartiradi;

5. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini uchun xomashyo yetkazib beruvchilar hamkorligini ta'minlaydi;

6. Iste'molchilarga yo'naltirilgan ijtimoiy siyosatning manzilligini yanada aniqlashtiradi;

7. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini tizimida mahalliy o'z-o'zini boshqarish tashkilotlarining ishtirokini kengaytiradi;

8. Iste'molchilarning mahsulotlarning sifati hamda iste'mol darajasini shakllantirishdagi ishtirokini yanada faollashtiradi;

9. Tadbirkorlik korxonalarini rivojlanishi natijasida ko'plab ish o'rinlari paydo bo'ladi.

10. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyati bilan bog'liq holatda iste'molchilarning moddiy resurslardan foydalanishi imkoniyati oshadi.

Taklif etilayotgan klaster tizimini amaliyotda sanoat tarmog'ida qo'llash davlatning oziq-ovqat masalasidagi ko'plab muammolarni hal

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ziyaviddinova N.M. Oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish. Diss. i.f.n. Bux oz.ov YeSTI 155 b. B. – 2006.

2. Umarov I.Yu. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish (Andijon viloyati misolida). Diss. i.f.n. AMII 149 b. A. – 2009

3. Полухин А.А. Организационно-экономический механизм модернизации сельского хозяйства России/ А.А. Полухин// Аграрная Россия. – 2012 - №5 с. 23-29

etish bilan birga hisoblangan "O'zbekiston Respublikasi Oziq-ovqat sanoati uyushmasi" tomonidan quyidagi yo'nalishlardagi keng qamrovli harakatlar dasturini belgilash zarur:

– har bir viloyat ixtisoslashuvidan kelib chiqib, "Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri" ni yo'lga qo'yishni ko'rib chiqish;

– oziq-ovqat mahsulotlariga yuqori talab bildiradigan aholi qatlami oziq-ovqat sanoati tizimidagi korxonalarini yangi tashkil etilishi hamda ushbu sohaga berilayotgan imtiyozlar to'g'risida yetarlicha tushuntirish olib borish;

– faoliyat samaradorligini yanada oshirish maqsadida me'yoriy-huquqiy jihatdan aniq choralar belgilash, shuningdek, kelajakda amalga oshirish uchun maqsadli loyihalarni tashkil etish, ularni qonun bilan himoyalash hamda davlat miqyosida amalga oshirishni nazorat qilish;

– yangi tashkil etilayotgan korxonalarini xolislik bilan tender shaklida adolatni bo'lishini ta'minlash;

– yangi korxonalarda tavsiya etilayotgan modelda asoslangan davlat-xususiy sherikchilik mexanizmlarining to'laqonli amal qilishini nazorat qilish va zaruriy hollarda muvofiqlashtirish.

Xulosa va takliflar. Respublikamiz iqtisodiyotida sanoat tarmoqlarining rivojlanib borishi oziq-ovqat sanoatining ham ulushi sezilarli darajada deyishimiz mumkin. Iqtisodiy sektorda oziq-ovqat sanoati nafaqat jadal rivojlanayotgan, balki chet el investitsiyalarini o'zlashtirishda yetakchi hisoblanib, hamkorlarni o'ziga jalb qilish va tayyor mahsulotlarni eksport qilishda yetakchi tarmoqlardan bo'lib qolmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda shakllanayotgan oziq-ovqat sanoati klasterlari faoliyati mahalliy va markazlashgan davlat tuzilmalari tomonidan turli yo'nalishlarda qo'llab-quvvatlanib, klasterlarning siyosiy jihatdan har tomonlama mexanizmi yaxlit holda ko'rib chiqilmagan va tizimlanmagan. Ushbu jihatni hisobga olgan holda tadqiqot jarayonida oziq-ovqat sanoati klasterlarini hukumat tomonidan tartibga solish mexanizmi yaxlit tizim sifatida o'rganib chiqildi hamda takomillashtirilgan mexanizm mamlakatimizda davlat xususiy sherikligi asosidagi oziq-ovqat klasterlarini yanada rivojlantirish va uni takomillashtirish tavsiya etildi.

Tadqiqot davomida klaster tarkibidagi korxonalar, ta'minotchilar va agrar soha o'rtasidagi munosabatlarni shakllantirish hamda ushbu munosabatlarni to'g'ri tashkil etilishini ta'minlash maqsadida amaliyotda foydalanish uchun ishlab chiqilgan "Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri" hamda uning natijasida erishiladigan natijalar, shuningdek, oziq-ovqat ishlab chiqarish faoliyatida jarayonni samarali tashkil etishda foydalanish amaliy izohlandi.

"Oziq-ovqat sanoati korxonalar klasteri" klaster tizimini amaliyotda tashkil etish samaradorligini baholashda hududlarda inson kapitalini rivojlantirish darajasini, klasterning hudud iqtisodiyotiga ta'sirini, investitsion va innovatsion faoliyatni, klasterning tashqi aloqalarini rivojlantirish darajasini, raqobat darajasini hamda ishlabarmonlik muhitini tahliliy o'rganish lozim.

Oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini rivojlantirib borishga xizmat qiluvchi strategik salohiyat ko'rsatkichi korxonaga qarashli moddiy va nomoddiy boyliklar hamda ulardan foydalanish imkoniyati va manbalari bilan bog'langan holda baholanishi maqsadga muvofiqligi aniqlandi.

Har qanday tizimning boshqarilishi uchun eng muhim shart uning barqarorligi bo'lib, unda ma'lum bir qonun va qaror bilan ishlaydigan tizimning ta'minlanganligidir. Oziq-ovqat sanoat korxonalarini faoliyatini klaster tizimi asosida boshqarish ham narx darajasi muvozanatini barqarorligini ta'minlash va oziq-ovqat sanoat korxonalarining uzluksiz ishlashini ta'minlashga erishish mumkin bo'ladi. Natijada aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan doimiy talabi qondiriladi.

4. Turgunov, M. (2021). Issues of innovative approach and financing of innovative projects in rapid economic development. Экономика и социум, (7), 151-159.

5. Turgunov, M. (2021). STATE AND PROSPECTS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN INTERNATIONAL RATINGS OF INNOVATION DEVELOPMENT. Theoretical & Applied Science, (7), 37-42.

6. Turgunov, M. (2019). Mechanisms